

Pentti Haanpää ja Nikke Pärmä

1. Ilmar Talve on usein sanonut, ettei hän itse ole ”Juhansonin matkojensa” nimihenkilö, vaan että kyseessä on romaanin kuvitteellinen päähenkilö. Kieltämättä Juhansonin ja Talven henkilöissä ja kohtaloissa on niin paljon yhtäläisyyksiä, että lukijan erehdys on ymmärrettävä huolimatta siitä, että romaanissa heti alussa esiintyy nimihenkilön kanssa yhtä aikaa kirjan kertojaminä, joka tapahtumien edetessä jää takalalle, ja nämä tapahtumat nähdään ja koetaan Juhansonin kautta.

Talven romaanissaan noudattama kerrontateknikka todellisen ja kuvitellun kombinoinnissa ei ole tyypillistä vain hänelle. Monien muiden muassa Ilmari Kianto ja Väinö Linna ovat kuvanneet henkilöitä ja tapahtumia, joille lukijan on ollut hyvin helppoa löytää vastineita todellisuudesta — jopa niin helppoa, että myös heidän teostensa fiktiivisiä elementtejä on alettu pitää historiallisina tosiasioina.

Aivan päinvastaista kerrontatekniikkaa tältä osin ovat noudattaneet esimerkiksi Aleksis Kivi, Pentti Haanpää ja Veijo Meri. Heidät tunnetaan ennen kaikkea tarinankertojina. Myös he ovat käyttäneet kertomustensa pohjana todellisia tapahtumia ja henkilöitä tai myös ”todellisia”, so. kuulemiaan tarinoita mutta ovat kätkeneet nämä ainekset tekstiinsä niin hyvin, että tutkijat eivät juuri ole osanneet eivätkä usein yrittäneetkään näitä aineksia jäljittää. Haanpäästä esimerkiksi on huomautettu, että hän on tarkoituksellisesti sijoittanut omia ajatuksiaan ja asenteitaan, omaa minuuttaan teostensa vähäpätöisiin sivuhenkilöihin (Palomäki 1985, 116).

Kirjailijan elämän ja tuotannon suhteen analysointi tai hänen teostensa henkilöiden todellisten esikuvien selvittäminen on kirjallisuuden tutkimuksen piirissä nykyisin varsin epämuodikasta. Nykyisin päähuomio pyritään kiinnittämään itse tekstiin, joka aikaisemmin on joissakin tapauksissa jopa saattanut jäädä kirjailijan elämänvaiheiden tutkimuksen varjoon. Tekstin taustan selvittämisellä lienee kuitenkin edelleen oma mielenkiintonsa ja oikeutuksensa ainakin silloin, kun kysymyksessä on Haanpään tai Meren kaltainen kirjailija, joka on halunnut ja

osannut haudata käyttämänsä fakta-aineiston lähes tunnistamattomaksi fiktiivisen lomaan.

Seuraavassa pyrin osoittamaan, että Pentti Haanpään kokoelmaan ”Karavaani” (1930) sisältyvän novellin ”Muistelma luutnantti Näpistä” nimihenkilöllä on ollut esikuva todellisuudessa ja että kyseessä oli yksi armeijamme legendaarisimmista upseereista, jääkärieverstiluutnantti Nikke Pärmi. Mielestäni tällä tiedolla on merkitystä Pentti Haanpäästä koskevan tutkimuksen kannalta, sillä tietääkseni kukaan ei ole aikaisemmin löytänyt — tuskin on yrittänytäkään löytää — Haanpään teosten henkilöille esikuvia todellisuudesta. Mutta tällä seikalla on merkitystä myös kyseisen novellin tulkinnan ja sitä kautta myös koko Haanpään sotilasaiheisen tuotannon arvioinnin kannalta, kuten esitykseni lopussa pyrin osoittamaan.

Ensin lienee kuitenkin paikallaan selittää, kuka oli Nikke Pärmi ja miksi hän oli niin legendaarinen, sillä tuo nimi ei enää tänä päivänä ole yhtä tunnettu kuin Pentti Haanpään elinaikana. Ensin legenda, sitten mies sen takana. Matti Kuusen teoksessa ”Kansanhuumorin kuka kukin on” esitetään seuraava anekdootti:

Muuan eversti tuli tarkastamaan joukko-osastoa, ja hänelle esiteltiin jääkäriupseeri Pärmi. Herraskaisesta alkuperästään ylpeilevä eversti tiedusteli:

— Onko totta, että Te ennen jääkäripataljoonaan menoanne olitte vain tavallinen suutari?

— Kyllä se on totta. Mutta jos herra eversti olisi ollut tavallinen suutari aloittaessaan, niin herra eversti olisi vielä nytkin suutari.

— Suokaa anteeksi, tarkoitukseni ei ollut loukata. . .

— Mutta minun tarkoitukseni oli, sanoi Nikke Pärmi.

(Kuusi 1982, 272—273.)

Kannattaa kiinnittää huomio siihen, että tarinan mukaan kyseinen eversti tunsu ennalta Pärmin maineen. Pärmi oli siis legendaarinen henkilö myös tämän ehkä tunnetuimman hänestä kerrotun tarinan mukaan.

2. Nikke Pärmi syntyi Härmässä v. 1887 maanviljelijäperheen lapsena ja kävi vain kansakoulun. Virallisten elämäkertatietojen mukaan hän toimi tämän jälkeen puutavara-alan työnjohtajana, mutta jääkärien historiaa laajasti tutkinut Matti Lauerma on tämän kirjoittajalle suullisesti vahvistanut, että kyseinen toimi itse asiassa oli lyhytaikainen ja Pärmi oli todellisuudessa koulutukseltaan suutari. Jääkäriin Pärmi liittyi v. 1916 ja matkusti Saksaan. Suomen armeijan palvelukseen hän astui vänrikkinä v. 1918 ja palveluksen ohella suoritti yksityisesti keski-koulun v. 1923. Pärmi siirtyi täysinpalvelleena eläkkeelle majurin arvoi-

sena v. 1937. Jatkosodan aikana hän kuitenkin vielä johti vapaaehtoisista rangaistusvangeista koottua sotahistoriamme erikoislaatuisinta joukko-osastoa, lempinimeltään ”Musta nuoli” tai ”Pärmin pirut”, useissa vaikeissa mutta voitokkaissa taisteluissa. Sodan aikana Pärmi kohosi everstiluutnantiksi ja kuoli v. 1957. (Lauerma 1966, 973—975; Suomen jääkärien elämäkerrasto 1938, 620—621; Vaara 1977, 9—10, 30.)

Mutta kaikki legendan ainekset eivät vielä olleet tässä. Pärmin kokemukset rangaistuslaitoksista tai niiden asukeista eivät rajoittuneet vain jatkosodan aikaan. Jo v. 1920 Pärmi oli komentanut luutnanttina kolme kuukautta Suomenlinnan pahamaineista ”kurikomppaniaa”. (Lauerma 1966, 974; Suomen jääkärien elämäkerrasto 1938, 621.) Sen sijaan suurimman osan kouluttajakaudesta Pärmi palveli luutnanttina ja kapteenina Pohjanmaan Jääkäripataljoonassa Oulussa. (Suomen jääkärien elämäkerrasto 1938, 621; Saukkonen 1973, 43—45.) Näissä tehtävissä ollessaan hänet määrättiin kesäkuussa v. 1932 kapteenina ja varusmiehistä koostuneen komppanian päällikkönä kukistamaan Nivalassa puhjennutta ns. konikapinaa, jonka seurauksena useita kapinoitsijoita pidätettiin ja tuomittiin vankeusrangaistuksiin. (Nygård 1970, 272, 275—276.)

Nikke Pärmin persoonaan liittyvänä tunnettuna omalaatuisuutena on vielä syytä mainita, että hän keskustellessaan käytti puheessa *d*-äännettä *t*:n asemesta ja käytti tällöin tavan takaa välisanoja ”duoda-duoda”. (Leinonen 1959, 282; Vaara 1977, 18, 29; TYKL: Ala s. 5, 7; Lietosaari s. 3.) Ilmeisesti tämä oli tahallista, sillä vastaavaa piirrettä ei esiintynyt Pärmin virallisemmassa puheessa. (Vaara 1977, 18, 29.)

3. Suurin osa edellä kerrotusta tapahtui vasta sen jälkeen, kun Haanpää oli julkaissut kokoelmansa ”Karavaani”, ja Nikke Pärmi koulutti tällöin vielä varusmiehiä Oulussa. Epäilemättä Pärmi oli kuitenkin jo tuolloin varsin tunnettu henkilö taustansa ja omalaatuisuutensa vuoksi ainakin Oulussa palvelleiden entisten varusmiesten keskuudessa. Haanpää ei henkilökohtaisesti liene tavannut Pärmiä varusmiesaikanaan, sillä hän palveli Kiviniemellä Karjalan kannaksella Savon Jääkärirykmentissä v. 1925—26. (Kauppinen 1966, 107, 109—110, 122.) Hän oli jo tätä ennen tehnyt läpimurtonsa ja saavuttanut mainetta kirjailijana novellikokoelmallaan ”Maantietä pitkin” (1925). Kokemukset Suomen armeijassa laajensivat hänen aihepiiriään varusmiesaiheisiin, mutta ennen näitä ehti ilmestyä vielä romaani ”Kolmen Töröpään tarina” (1927) ja kokoelma ”Tuuli käy heidän ylitseen” (1927). Sotilasaiheinen novellikokoelma ”Kenttä ja kasarmi” ilmestyi v. 1928 tunnetuin seurauksin mm. aiheuttaen yhden kirjallisuudenhistoriamme kuuluisimmista kirja-

sodista. Nämä vastoinkäymiset eivät kuitenkaan saaneet Haanpäätä luopumaan varusmiesaiheista, vaan seuraavaksi julkaistun romaanin (Hota-Leenan poika, 1929) jälkeen ilmestyneeseen kokoelmaan ”Karaavaani” (1930) sisältyi, kuten edellä mainittiin, novelli ”Muistelma luutnantti Näpistä”. Edelleen vuodelta 1932 on varusmiesnovelli ”Alokos Koskelon tapaus”, joka julkaistiin vasta tekijän kuoleman (1955) jälkeen Koottujen teosten osastossa ”Kairanmaa”. Vuonna 1935 Haanpää sai valmiiksi varusmiesaiheisen romaanin ”Vääpeli Sadon tapaus”, joka sekin julkaistiin vasta tekijän kuoleman jälkeen. Tosin romaanin loppuluku ”Tapaaminen” pääsi novellina julkisuuteen jo v. 1937 kokoelmassa ”Lauma”. Vielä viimeisessä sodanedellisessä novellikokoelmassa ”Ihmiselon karvas ihanuus” (1939) Haanpää palaa varusmiesaiheisiin novellissa ”Juoppous”, joka myöhemmin on osoitettu Joyceplagiaatiksi. (Laitinen 165, 390—392, 394—396, 398; Haanpää 1956, 144; Haanpää 1957, 292—; Haanpää 1958a, 281—283; Haanpää 1958b, 185—.) Sodan aikana varusmiesaiheet muuttuivat Haanpäällä sota-aiheiksi ja toivat hänelle takaisin menetetyn kirjailijanmaineen, eikä hän enää palannut tähän aihepiiriin.

Miksi Haanpää palasi varusmiesaiheisiin näinkin monesti murskaavan arvostelun saaneen ”Kentän ja kasarmin” jälkeen? Avainasemassa tässä on novelli ”Muistelma luutnantti Näpistä”, joka oli tässä suhteessa ensimmäinen luomus lajissaan. Miksi hän kirjoitti tämän novellin? Ennen kuin näihin kysymyksiin voidaan vastata, on syytä palata edellä esitettyyn väitteeseen, jonka mukaan luutnantti Näpin esikuvana on ollut Nikke Pärmi.

Haanpään luutnantti Näpistä antamat tiedot sopivat enimmältä osaltaan yhteen niiden kanssa, joita Nikke Pärmin elämästä on saatavissa. Kummankin henkilön yleissivistys oli heikko, mutta molemmilla oli samanlainen omalaatuinen tapa opettaa varusmiehiä kansanomaisen huumorin ja omintakeisten ja tahallisesti tai tahattomasti väärissä yhteyksissä käytettyjen sivistyssanojen avulla. (Haanpää 1957, 295—296; vrt. Vaara 1977, 29—30, 39; Lauerma 1966, 973; Saukkonen 1973, 44.) Kumpikin oli arvostaan tietoinen mutta samalla kansanomainen ja miesten kanssa leppoisa seurustelemaan pyrkivä upseeri. (Haanpää 1957, 299; vrt. Saukkonen 1973, 43, 45.) Tietysti myös Saksassa saatu jääkärikoulutus oli molemmille yhteinen. (Haanpää 1957, 295; vrt. Lauerma 1966, 690, 812, 973—974.)

Haanpään luutnantti Näpin kokemuspäiriin ennen Saksan matkaa oli kuulunut pikaistuksissa tehdystä taposta saatu kolmen vuoden vankeustuomio. (Haanpää 1957, 295.) Samoin Nikke Pärmi kärsi alaikäisenä kahden ja puolen vuoden vankeustuomion kotipitäjässään Alahärmässä v. 1906 tekemästään miestaposta. Lieventävinä asianhaarina

mainittiin, että teko tapahtui alkoholin vaikutuksen alaisena ja yllytyksestä. Pärmin isällä olisi ollut mahdollisuus armonanomukseen, mutta omantunnon syistä hän ei siihen halunnut ryhtyä. Pärmin teon taustaksi mainitaan se seikka, että Etelä-Pohjanmaalla elettiin vielä tuolloin puukkojunkkarien ja häyjen riehunnan jälkimainingeissa. Nikke Pärmin vastikään ilmestyneen elämäkerran kirjoittaja toteaa, että Pärmin teko katsottiin paikkakunnalla tuomion kärsimisen jälkeen yleisesti sovitetuksi. (Koivumäki 1988, 11—12, 81.)¹ Tämän tapauksen kanssa sopii hyvin yhteen sekä Nikke Pärmin että luutnantti Näpin komennus kurikompaniaan, minkä Haanpään novellin kertojainä Näpin osalta arveleekin johtuneen ko. upseerin omakohtaiseen vankilakokemukseen perustuvasta asiantuntemuksesta (Haanpää 1957, 301).

Siviiliammattiltaan Haanpään luutnantti Näppi oli ollut suutari ennen Saksan kauttaan, ja novellissa tämä tausta on myös varusmiesten tiedossa, mistä syystä häntä selän takana saatettiin kutsua ”suutariluutnantiksi” ja ”pikikynneksi” (Haanpää 1957, 301). Samanlainen siviilitausta oli Nikke Pärmillä, kuten edellä on todettu. Kuten Näpin myös Pärmin entinen siviiliammatti oli laajalti varusmiesten tiedossa, ja osin juuri tähän perustuvate useat hänestä levitettyt jutut ja kaskut kuten edellä esitetty Matti Kuusen julkaisemaan kokoelmaan kuuluva anekdootti. (TYKL: Lietosaari s. 3—4; Ala s. 2; ks. myös Saukkonen 1973, 46.) Kaikkein tunnetuinta Pärmin omalaatuisuutta, *d*:n käyttöä *t*:n asemesta ja välisanojen ”duoda-duoda” käyttöä Haanpää ei ole Näpille antanut, mutta jos hän sen olisi tehnyt, yhteys esikuvaan olisikin ollut liian ilmiselvä. Sen sijaan se, mitä Haanpää kertoo Näpin ulkomuodosta, sopii yhteen myös Pärmistä käytettävissä olevien tietojen kanssa. Tosin Haanpää kuvaa luutnantti Näpin huomattavasti Nikke Pärmiä vanhemmaksi. Tämä saattaa johtua kirjailijan tietolähteistä, sillä jo suhteellisen nuorena täysin kalju Pärmi on ilmeisesti ollut ikäistään huomattavasti vanhemman näköinen. (Haanpää 1957, 295; vrt. Vaara 1977, 17; Suomen jääkärien elämäkerrasto 1983, 620; TYKL: Ala s. 2.) Näiden historiallisten yhtäläisyyksien lisäksi voidaan havaita tarkemmin määrittelemätöntä samankaltaisuutta Nikke Pärmi- ja Näppi-nimien välillä. Myös novellin nimessä sana ”muistelmä” viittaa todellisuustaustaan.

¹ Pentti Koivumäen kirjoittama Nikke Pärmin elämäkerta tuli kirjakauppoihin vasta, kun kirjoitukseni jo oli palstavedoksena. Siksi en ole voinut laajemmin käyttää sen tietoja esitykseni hyväksi. Tämä miestaposta kertova yksityiskohta vahvistaa kuitenkin esittämäni tulkintaa, että Haanpään luutnantti Näpin esikuvana on todella ollut Nikke Pärmi, niin olennaisesti, että katsoin sitä koskevan lisäyksen alkuperäiseen käsikirjoitukseeni tarpeelliseksi vielä tässä vaiheessa.

4. Kirjoittaessaan ”Kentän ja kasarmin” Haanpää pyrki luomaan ”naturalistisen tarkkoja, mieleen iskeytyneitä, kuvauksia kasarmielämää”, kuten hän aikomukseksensa oli ilmoittanut. (Kauppinen 1966, 183.) Olettaakseni hänen tarkoituksenaan oli myös luoda kaiken kattava kokonaiskuva, synteesi, tuon ajan rauhanaikaisesta varusmiespalveluksesta sotalaitoksessamme, ja ainakin tämän kokoelman suhteen pitää paikkansa se, mitä Pekka Lounela on todennut Haanpään tuotannosta yleisemmin, että mitään Haanpään juttua ei pitäisi tarkastella yhteydestään irrallaan. (Lounela 1958, 31, 33; Karonen 1985a, 50—52; tarkemmin ks. Leimu 1978, 77—79.) Mutta se ”yhteys”, josta irrallaan ”Muistelmia luutnantti Näpistä” ei pitäisi tarkastella, on ”Kenttä ja kasarmi” eikä ”Karavaani” huolimatta siitä, että novelli julkaistiin jälkimmäisessä kokoelmassa. Nähtävästi Haanpää havaitsi ”Kentän ja kasarmin” julkaisemisen jälkeen, että hänen antamassaan sotalaitoksen kokonaiskuvassa oli puutteita. Kuten Kai Laitinen on todennut ”Kentän ja kasarmin” upseereista ja aliupseereista, he ”Saksan jääkäriä” lukuun ottamatta olivat kaikki kadottaneet todellisuudentajunsa ja humaanit ihanteensa. (Laitinen 1965, 391; ks. myös Envall 1984, 32; Karonen 1985b, 64.) Ja kuitenkin tälle ”Saksan jääkäriille” ei jäänyt muuta mahdollisuutta kuin novellin lopussa erota armeijasta säilyttääkseen todellisuudentajunsa ja humaanit ihanteensa. Toisin sanoen tämän logiikan mukaan kaikki laitoksessa palvelevat olivat Haanpään mukaan tuohon tuomittuja.

Voidaan olettaa, että ”Kentän ja kasarmin” kirjoittamisen jälkeen Haanpää on kuullut kansan keskuudessa ja varsinkin varusmiespalvelunsa Oulussa suorittaneiden miesten piirissä kiertäneitä tarinoita Nikke Pärmistä lukuisissa illanistujaisissa ja korttiseurueissa, joissa kuulemiaan tarinoita hän yleensäkin käytti tekstiensä aiheina. Näiden miesten suhtautuminen Pärmiin oli ristiriitaista ja ”Kentässä ja kasarmissa” annetusta yleiskuvasta poikkeavaa. Pärmin siviilitaustaa halveksittiin mutta toisaalta arvostettiin sitä, että hän oli noussut tästä upseeriksi. Hänen huumorintajuaan arvostettiin mutta toisaalta pelättiin sen kohteeksi joutumista. Hänen omalaatuisuuksilleen naurettiin, mutta hänen kovuuttaan pelättiin. Tiedostettiin myös, että näin omalaatuisella tyyppillä saattoi olla näin paljon valtaa vain armeijassa. Mutta tämän lisäksi Haanpää ymmärsi, että toisin kuin kaikki hänen kuvaamansa upseeri- ja aliupseerihahmot Nikke Pärmi näytti viihtyvän armeijassa ja koulutajan roolissaan erinomaisesti ja toteutti siellä itseään estottomasti. Päinvastoin kuin ”Kentän ja kasarmin” kantahenkilökunnan jäsenille armeija näytti sopivan Pärmi siviilielämää paremmin ja saavan esiin hänen parhaat puolensa. Nikke Pärmi ei tietenkään ollut lajissaan ainoa tällä tavoin erikoinen tyyppi sotalaitoksessamme, jos kohta ehkä värik-

käin, ja siksi oli Haanpäälle merkittävää, että tämän tyyppin edustaja puuttui ”Kentästä ja kasarmista”. Tyyppi oli kuitenkin niin erikoinen ja persoonallinen, ettei sitä voinut luoda kokonaan fiktiivisistä aineksista, siksi oli käytettävä mallina elävää henkilöä, Nikke Pärmiä.

Entä miten Haanpää suhtautui tähän Nikke Pärmin tyyppiin ja hänen legendaansa? Samalla tavoin kuin miehet, joilta hän oli kuullut Pärmiä koskevat tarinansa, ristiriitaisesti. Toisin kuin ”Kentän ja kasarmin” henkilöt, jotka Haanpää joko hyväksyy tai tuomitsee, luutnantti Näppi jää vaille kumpaakin. Novellin lopussa Haanpää luonnehtii luutnantti Näppiä yhteenvedonomaaisesti:

Marssimme takaisin kasarmille, märkinä, kuraista tietä. Kuulin toverieni vielä ajattelevan ääneensä luutnantti Näpistä ja saattomat-kasta. Mutta minä kävelin alakuloisissa mietteissä. Ikuinen ero, viimeiset hetket herättävät aina alakuloisen tunnelman. Olinko minä sittenkin pitänyt luutnantti Näpistä? Hänestä ei kyllä hakemallakaan löytänyt hyviä puolia. Hänessä ei ollut hituistakaan selkärantaa, oikeudenmukaisuutta. Mutta hän oli kuitenkin tehnyt ystävyystemme aikana palvelukseni helpoksi. Hän oli kuitenkin kansasta lähtenyt ja menestynyt mies. Hän oli ollut suutari ja tehnyt kiivauksessaan tapon ja joutunut linnaan. Hän ei silloinkaan ollut mikään nuori mies, mutta kuitenkin hänessä oli joustavuutta kimmotakseen ylös alennuksestaan.

Sittemmin hän oli itse tappanut monta miestä ja tapattanut vielä useampia muilla. Saiko Näppi nyt elinkautisen? Sai kyllä tavallaan. Mutta häntä nimitettiin nyt upseeriksi eikä vangiksi. Hänellä oli kaunis puku ja kimmeltävät napit ja muiden neulomat saappaat ja tyydyttävä palkka. Tuo entinen pikipeukalo oli nyt niin pitkällä, että hän voi puhua systeemistä ja moraalista ja osoittaa monella muotoa herruuttaan.

Mietiskelin yhteiskunnan monihaaraisia seikkoja, kun kuljimme kohti kasarmia. (Haanpää 1957, 302—303.)

LÄHTEET

- ENVALL, MARKKU 1984: *Kirjailijoiden kentät ja kasarmit*. SKST 410. Rauma.
- HAANPÄÄ, PENTTI 1956: *Kairanmaa*. Jälkeenjääneitä juttuja. Pentti Haanpään jälkeenjääneet teokset I. Keuruu.
- 1957: *Karavaani*. 2. p. Pentti Haanpään teokset IV. Keuruu.
- 1958a: *Lauma*. 2. p. Pentti Haanpään teokset VI. Keuruu.
- 1958b: *Ihmiselon karvas ihanuus*. 2. p. Pentti Haanpään teokset VII. Keuruu.
- KARONEN, VESA 1985a: *Haanpään elämä*. SKST 419. Pieksämäki.
- 1985b: Haanpään kertomuksia tasavallan armeijasta. *Kotiseutu* 2/85.
- KAUPPINEN, EINO 1966: *Pentti Haanpää I: nuori Pentti Haanpää 1905—1930*. Keuruu.
- KOIVUMÄKI, PENTTI 1988: *Monumenddaalinen Nikke Pärmi*. Jyväskylä.
- KUUSI, MATTI 1982: *Kansanhuumorin kuka kukin on*. 1001 kaskua — 1001 muotokuvaa. 4. p. Keuruu.
- LAITINEN, KAI 1965: Pentti Haanpää. *Suomen kirjallisuus V*. Keuruu.
- LAUERMA, MATTI 1966: *Kuninkaallinen Preussin Jääkäripataljoona 27: vaiheet ja vaikutus*. Porvoo.
- LEIMU, PEKKA 1978: Varusmieskuvaukset kirjallisuudessamme. Kotimaisen kirjallisuuden sivulaudaturtyö. Turun yliopiston taiteiden tutkimuksen laitoksen koelmat: kotimainen kirjallisuus.
- LEINONEN, ARTTURI 1959: *Kohtalo miestä kuljettaa*. Muistelmia II. Porvoo.
- LOUNELA, PEKKA 1958: Pohjoinen maailma. *Parnasso* 1/58.
- NYGÅRD, TOIVO 1970: Maalaisliiton kannattajia ja kapinantekijöitä. *Nivalan kirja*. Jyväskylä.
- PALOMÄKI, ULLA 1985: Maalaisten apostoli: Haanpää talonpoikien kuvaajana. *Sananjalka* 27. Turku.
- SAUKKONEN, JUSSI 1973: *Vastuun sukupolvi*. Vaasa.
- Suomen jääkärien elämäkerrasto* 1938. Toimittanut puolustusministeriön sotahistoriallisen toimisto. Porvoo.
- TYKL = Vastaukset Turun yliopiston kansatieteen laitoksen tiedusteluun n:o 45: muistelmia sotilaskoulutuksesta (1972—73): Ala, Yrjö S./PJP, Oulu 1930—31 ja Lietosaari, Gabriel/PJP, Oulu 1927—28.
- VAAARA, TOPI 1977: *Pärmin pirut*. ErP 21:n vaiheita jatkosodassa 1941—1942. Keuruu.

PEKKA LEIMU: *Pentti Haanpää und Nikke Pärmä*

Pentti Haanpää gehört zu den Schriftstellern, die im allgemeinen mit den Erzählern fiktiver Geschichten identifiziert werden und bei denen man oft nicht einmal versucht hat, den realen Hintergrund ihrer Texte und die Vorbilder für ihre Gestalten zu klären. In dem Artikel soll nachgewiesen werden, daß in der Novelle "Muistelma luutnantti Näpistä" (Erinnerungen an Leutnant Näppi) — sie ist in Haanpääs Sammlung "Karavaani" (Die Karawane) (1930) enthalten — für den Titelhelden ein reales Vorbild existiert und daß es sich dabei um einen der legendärsten Offiziere der finnischen Armee handelt, nämlich den Jägeroberleutnant Nikke Pärmä.

Nikke Pärmä wurde im Jahre 1887 in Ostbottnien als Sohn einer Landwirtsfamilie geboren und besuchte nur die Volksschule. Er übte den Schusterberuf aus, bis er 1916 nach Deutschland reiste und sich dort den Jägern anschloß. Nachdem Finnland seine Unabhängigkeit erlangt hatte, trat er 1918 als Fähnrich in den Dienst der finnischen Armee. Für den größten Teil seiner Dienstzeit bildete er in dem in Oulu stationierten ostbottnischen Jägerbataillon Rekruten aus und wurde 1937 als Major pensioniert. Im sog. Fortsetzungskrieg — es handelt sich um den Krieg, den Finnland von 1941—1944 an der Seite von Deutschland gegen die Sowjetunion führte — befehligte er eine Spezialeinheit, genannt "Musta nuoli" (Schwarzer Pfeil) bzw. "Pärmin pirut" (Pärms Teufel), die sich aus freiwilligen Strafgefangenen rekrutierte, und wurde zum Oberstleutnant befördert. Er starb im Jahre 1957.

Der größte Teil der oben geschilderten Ereignisse geschah erst, als Haanpää seine Sammlung "Karavaani" schon veröffentlicht hatte. Pärmä war aber schon damals wegen seines Hintergrundes und seiner Originalität eine sehr bekannte Persönlichkeit, wenigstens unter den ehemaligen Rekruten, die in Oulu gedient hatten. Haanpää dürfte Pärmä niemals getroffen haben, denn er leistete seinen Militärdienst von 1925—1926 auf der Karelischen Landenge ab und schrieb aufgrund seiner Erfahrungen die bekannte Novellensammlung "Kenttä ja kasarmi" (Exerzierplatz und Kaserne) (1928). Dagegen dienten viele junge Männer aus Piippola und der näheren Umgebung, Haanpääs Heimat, in Oulu, und von ihnen dürfte Haanpää auf vielen abendlichen Geselligkeiten und bei zahlreichen Kartenpartien Geschichten von Nikke Pärmä gehört haben. Es ist bekannt, daß Haanpää in solchen Fällen Geschichten, die er gehört hatte, in seinen Texten verarbeitete. Die Fakten, die Haanpää in seiner Novelle "Muistelma luutnantti Näpistä" über den Titelhelden wiedergibt, stimmen zum größten Teil mit denen überein, die über das Leben Nikke Pärms greifbar sind. Vor allem ist zu beachten, daß Leutnant Näppi ebenso wie Pärmä vor seiner Laufbahn als Soldat Schuster gewesen ist, und gerade darauf beruhen viele Geschichten, die unter den Rekruten über diese beiden Personen kursierten.

Warum kam Haanpää nach "Kenttä ja kasarmi" auf Rekrutengeschichten zurück, nachdem er in dieser Sammlung versucht hatte, ein Gesamtbild von dem finnischen Heerwesen zu geben? In "Kenttä ja kasarmi", verurteilt Haanpää die Berufssoldaten als verklemmte oder zumindest als lebensfremde Typen. In den Geschichten über Nikke Pärmä fand er jedoch einen Offizier, der keinen dieser Typen vertrat, der sich in der Armee wohl fühlte und sich dieser besser anpaßte als der zivilen Gesellschaft. Er mußte somit in dieser Novelle das Gesamtbild von der Armee überprüfen, das er in "Kenttä ja kasarmi" gegeben hatte. Am Ende der Novelle kann sich der Erzähler nicht entscheiden, ob er den Leutnant Näppi mag oder nicht, und er sinnt über die "Vielseitigkeit der Gesellschaft" nach.

